

Javaslat

a

Farsangi népszokás Jászkiséren az 1920-30-as években

Készítette:

Győri János tanár, helytörténész összeállítása szerint

Ezen tájékoztató munkát Győri Jánosné adta át azzal a megjegyzéssel, hogy a régebbi szokásainkat meg kell ismertetni a későbbi nemzedékekkel is, mert soha nem lehet tudni, hogy milyen irányba viszi őket a múlt megismerése.

Forrás:

Győri Jánosné: Győri János élete és munkássága c. könyv

Farsangi népszokás Jászkiséren az 1920-30-as években

A Magyar Értelmező szótárban ez olvasható a farsangról: „Vízkeresztől hamvazó szerdáig tartó időszak, a bállok, multságok ideje.” Ennek utolsó három napja a farsangi magyar népszokás.

Ez a három nap: farsang vasárnapja, hétfője, keddje, amit húshagyó keddek vagy a farsang farkának is neveznek. Régen ugyanis kedden már csak 11 óráig volt szabad táncolni. 11 órakor megszólaltak a harangok, - Jásztelken még ma is – és utána kezdődött a 4 napos böjt és húsvétig tilos volt a tánc, a mulatozás.

A Jászságban Jászárokszálláson, Jászdózsán, Jászapátin és Jászberényben szokás volt a „Babfazék” dobás, amit Herbert János a Jászárokszállás monográfiájában így ír le a 10-ik oldalon: „Húshagyó” kedden az esthomály beálltakor a lányos házakhoz lopóznak a legények és egy üres üveget, fazekat dobnak az ámbitus kövére. A ledobott tárgyat „Babfazéknak” nevezik és az a kőre esve, ütődve nagy zajt okoz. E szokás célja a megtréfálás, sokszor pedig a csalódott szerelmesek bosszúja.”

Jászkiséren a „cefrevágás” vagy „cefrehányás” volt a népszokás. E szokást 1970-ben alakult honismereti szakköröm alapító tagjai pályamunkaként megírták. Az itt írt férfiak még dobtak, míg a hölgyek kaptak cefrét. Munkájuk tehát hiteles és hű leírás. Minden tagunk írását nem írhatom le, de az akkori szakköri elnököm Tóth Károly bácsiét választottam példának. Hogyan történt mindez?

„Nehéz dolog a cefrevágás történetét leírni, hiszen ez a falusi népszokás már a múlté. A modern világ megváltoztatta a falusi életformát is, így Jászkiséren is csak töredékei maradtak fenn a cefrevágásnak. Amikor e történeteket mesélem az unokáimnak, - nem akarják elhinni – hogy ilyesmi szokás volt a jászkiséri fiatalok körében. Serdülő legénykoromban azonban még én is, műveltem több esetben is. Talán jó lesz megnézni, hogy mit értenek nálunk e szó alatt, hogy cefre?

Meg kell jegyezni, hogy ezt a faluban minden élő idős ember ismeri. A hordókban összegyűjtött hullott gyümölcsöt nevezik cefrének. Ez étkezésre nem alkalmas, ellenben kitűnően alkalmas és használható pálinkának. A pálinkafőzésig azonban gyűjtött gyümölcsferjedésen megy át, aminek átható magas szaga van. Ma is gyűjtik az ilyen gyümölcsöt. Sajnos Jászkiséren kevésbé, mert kevés a gyümölcsfa a községben.

Ha ez a cefre bizonyos erjedési fokot elért, vagy elér, elvitték, illetve elviszik a szeszfőzdébe, ahol kitűnő pálinka lesz belőle. Ma Jászszentandrásra és Jászsalsószentgyörgyre viszik a termelőszövetkezetekből is és az egyénié is a cefrét. A pálinkafőzés után visszamaradt cefre maradványt már nem tárolták tovább, hanem igyekeztek megsemmisíteni. Ezt a cefre maradványt használták fel a legények a cefrevágáshoz.

Több idős emberrel folytatott beszélgetéseim során arra a megállapításra jutottam, hogy a cefrevágásnak hármas célja volt:

1. Kedveskedésből dobott cefre
2. Megbántásból dobott cefre
3. Bosszúból dobott cefre

Ha egy lánynak volt már szeretője, oda más-más legény nem vágott cefrét, csak az aki udvarolt neki.

Megbántásból dobtak annak a lánynak, aki ideje korán nem ment férjhez. Bosszúból dobtak annak a lánynak, aki nem fogadta az udvarlást, vagy valami nem tetsző dolgot tesz az illető legénynek. Természetesen a cefre összetételének az anyaga a 3 forma szerint változott jó vagy rossz formában.

A mi korunkban – az 1920-as években – hogy milyen korú a lány és már vágják is a cefrét. Ezt tréfának, de sokszor bosszantásnak is szánták. Hisz sok lánynak volt fiú testvére, udvarlója, vagy rokona és ennek tudatában megfontolás tárgyává tették, hogy hová mit dobjanak, illetve a cefrevágás milyen formában történjen. Erre a megfontolásra azért is volt szükség, mert a lányok is nagyon várták már az estét és számítottak rá, hogy azon az estén meglátogatják a fiúk őket is, s felcsigázott érdeklődéssel várták a cefrevágást, a cserépedények csörgését.

A cefrevágás ideje mindig húshagyó kedden, azaz farsang harmadik napján volt. A legények már jó előre készültek erre a tetre. E munka abban nyilvánult meg, hogy összeszedték a meghibásodott, használaton kívüli cserépdarabokat, edényeket. Este 7-8 óra felé találkozott 2-3 legény, akik nagyon jó barátok voltak és az összegyűjtött cserépedényeket megfelelő tartalommal megtöltve 9-10 óra felé elindultak és bedobálták az előre megbeszélt lányos házakhoz.

A lányos háznál a lányok nagyon várták ezt a pillanatot, mert ha a lány udvarára nem repült ilyenkor cefre, az megbántottnak, kiközösítettnek érezte magát.

Megjegyzem, hogy a régi parasztházaknál borjú nagyságú kutyák voltak. A cserépedények bevágása nagy zajjal járt, aminek hallatára a kutyák olyan iszonyatos csaholásba kezdtek, hogy még a régi öregek szerint a halottak is feltámadtak volna.

Egy estén többször is fordultak a legények, mert amikor elfogyott a bevágandó anyag, ismét felvételiztek valamelyik legénynél és így folytatták mindaddig, míg az összes ismerős lányhoz el nem jutottak, illetve oda cefrét nem dobtak.

A cefrevágásról, mint régi népszokásról nincs szándékomban ítéletet mondani, de a történeti hűségért megjegyzem, hogy történtek olyan esetek is, amelyekből veszedelem származott, sőt sokszor komoly anyagi károk is keletkeztek a cefrevágás következtében. Például a családukban a gangra (a ház folyosója) nehéz, ócska szódás üvegeket dobtak be, ami 9 darab mozaik lapot feltört, illetve összetört és igen kellemetlen eseményt jelentet.

Egy-egy házhoz 8-10 legénycsoport is vágott cefrét és nem lehetett tudni, hogy ki mit vágott be. A legények 1-1 csoportja ezt az alkalmat kitűnően kihasználta a bosszúállásram főleg ha az a lány nem óhajtotta azt a legényt leendő férjének. Ilyen esetben igen szennyes dolgot (emberi ürüléket) vágta be a lány udvarára.

Tudok olyan esetről is, amikor az egyik lányos házhoz az előbb említett szennyes dolgot vágta be és a lány apja, ezt mondta: „ No megállj! Majd jössz te még jövőre is, s akkor majd én megfizetek neked!” a rá következő esztendőben a leány apja a cefrevágás estéjén a ház sarkánál állt lesben. Jött is a cefrevágók eleje, hiszen 3 széplány volt a háznál. Amikor a cefrevágó legény belépett, a házigazda legényfia a kezében lévő bottal jól szájon vágta, aki

hörögve kapott a szájához, mert az ütés következtében szétrepedt a szája és kitört 7 foga. Természetesen ennek az esetnek orvos lett a vége. Meg kell jegyezni, hogy akkor orvos- főleg fogorvos- igen sokba került. Egy borjas tehén, ami mai pénzben (1974-ben) 20-25 ezer forint. Alig lehetett elegendő a gyógykezelésre. A szerencse az volt, hogy az áldozat éppen keresztgyerek volt, mert ha idegen lett volna, még peres ügy és holtig tartó harag lett volna belőle. Így viszont családban a disznótoroknak egy jó csemegéje lett a keresztgyerek cefrevágásának története.

Az idő múlásával azonban a cefrevágás módja is megváltozott. Az első világháború után az a legény, aki már választott magának lányt, nagy csomag cukrot, narancsot, csokoládét rakott a cserépedénybe és most már az edény is szép és új volt. Ezt már nem dobta, hanem óvatosan kinyitotta a konyhaajtót, majd begurította az értékes anyagokkal megtöltött edényt. Kis idő múlva ő maga is belépett a lányhoz. Ezzel új formát öltött a régi hagyomány és ezzel szebb formát is, mert a bosszúállások helyett ezek az újabb formák maradtak meg a szokásban.

Nem mondom, hogy nem lehetne róla többet is írni, de én mint régi cefrevágó, ennyit jegyeztem le. Céлом ezzel az volt, hogy a ma már községünkben elfelejtett népszokás maradjon meg az utókor számára.”

Tóth Károly bácsi szakkörünk első elnökének ezen utolsó szavai készítettek engem is arra, hogy mint a szakkör már 30 éve vezetője, ezen nagyon szép Jászkiséren volt népszokást megismertessem a mai fiatalokkal, hogy ilyen szép népszokásokat ne feledjünk el, hanem ápoljunk továbbra is.

1. melléklet a 114/2013 (IV.16) Kormányrendelethez